Autor Andrzej Wąsikowski
czwartek, 10 lutego 2011 23:02

Nietoperze to jedyne w Polsce ssaki posiadające zdolność lotu. Są to zwierzęta bardzo interesujące i mało znane z uwagi na swój tajemniczy, nocny tryb życia. Tego czego nie znamy lub nie możemy dotknąć czy obserwować budzi w nas niechęć lub wręcz strach. W związku z tym wokół nietoperzy krąży szereg zabobonów, legend i przysłów. Do dzisiaj w niektórych rejonach naszego kraju funkcjonuje zabobon, że nietoperze wkręcają się we włosy. Kolejne z polskich, jakże złośliwych przysłów twierdzi, że nietoperz w pustą głowę nigdy się nie wkręci.

Owszem te sympatyczne ssaki latają nam często nad głowami wzbudzając całkowicie nie uzasadniony lęk. Dzieje się tak, bowiem nad naszymi głowami krąży wiele nocnych owadów, które są przysmakami tych zwierząt. Doskonale wiemy, że samice komarów wyczuwając ciepło ludzkiego ciała szukają krwi niezbędnej do rozmnażania. Nietoperze po prostu polują nam nad głowami na te nieraz uciążliwe owady. Zadajmy więc pytanie - czy więc nietoperze nas nie chronią przed ukąszeniami owadów? No chyba, że ktoś lubi być pokąsany i mieć swędzące bąble. Osobiście nie znoszę komarów i dlatego jestem ich gorącym zwolennikiem.

Te latające ssaki nie tylko potrafią fascynować, ale i być bardzo sympatyczne. Stworzonko to porównać można do chomika syryjskiego czy myszki. W ten sposób już się naraziłem tym, co boją się tych małych zwierząt. Obserwując latem latarnie zauważymy, że do światła i ciepła np. żarówek zlatuje się wiele gatunków owadów. Tam też zauważymy polujące nietoperze, które dzięki bioecholokacji doskonale orientują się w otoczeniu.

Dzieje się tak, bowiem nietoperze wytwarzają w krtani dźwięki emitując je pyszczkiem. W uproszczeniu można określić, że wysyłają one sygnały i nasłuchują ich echa, czyli stosują swoisty „radar”. Jeśli echo nie wraca przestrzeń jest wolna – otwarta. Natomiast jeśli sygnał odbity wraca w krótkim okresie czasu, oznacza to, że na linii lotu zwierzęcia znajduje się przeszkoda lub potencjalna ofiara – pokarm. Częstotliwość wysyłanych dźwięków jest uzależniona od gatunku i wielkości nietoperza i waha się od 20 do 210 kHz czyli od 10 – 100 sygnałów na sekundę.

Zasięg sygnałów i odbieranego echa nie przekracza 100 m. W momencie otrzymania sygnału o potencjalnej ofierze -fruwającym „schabowym", częstotliwość wysyłanych sygnałów znacznie wzrasta a ssaki potrafią zlokalizować przeszkodę o średnicy 0,05 mm. Nie ma, więc możliwości, aby wkręcały się we włosy. Sygnały dźwiękowe o takich częstotliwościach są niesłyszalne przez ludzi. Do ich rejestracji służą specjalistyczne urządzenia tzw. detektory ultradźwiękowych. Przy ich pomocy zarejestrowane dźwięki wzmacniane są przez to urządzenie i możliwe jest rozpoznanie jaki gatunek nietoperza je wysłał. Warto wiedzieć, że każdy gatunek wysyła różne dźwięki. Nagrane i spowolnione dźwięki obalają kolejne przysłowie – gdyby gacek śpiewać umiał to by i słowika zdumiał. Zapewniam, że w przypadku niektórych gatunków „śpiew nietoperza" jest przyjemniejszy niż słowika. Argumentem na potrzebę ochrony nietoperzy jest ich bezsporna pożyteczność. Warto wiedzieć, że odgrywają one ogromną rolę w utrzymaniu równowagi biologicznej. Nasze krajowe nietoperze są owadożerne a więc jedynie one nocą eliminują ze środowiska wiele gatunków niepożądanych w środowisku.

Na całej kuli ziemskiej jest ok. 1 mln. zwierząt, w tym ok. 750 tys. owadów. W Polsce samych biegaczowatych opisano ok. 500 gatunków z 70 rodzin, a przecież równie liczne są także inne gatunki. Większość gatunków owadów spotkać możemy jedynie w nocy w tym liczne wyrządzające szkody, np. w sadownictwie, gospodarce leśnej, rolnictwie.

Przeprowadzone badania wykazały ogromną żarłoczność nietoperzy. Ważący zaledwie do 12 gram nocek rudy w ciągu jednej nocy potrafi zjeść 500 komarów.

Borowiec z kolei zjada w tym samym czasie 30 chrabąszczy, które zjadają liście brzóz, jarzębin i kasztanowców. Larwy chrabąszczy z kolei odżywiają się korzeniami drzew a ich rozwój trwa od 3 do 5 lat. Obliczono, że licząca 500 osobników kolonia nocków dużych w ciągu lata eliminuje ze środowiska około 2 ton owadów.

Nietoperze żerują od wiosny, kiedy to rozpoczynają się loty owadów do jesieni. Okres od późnej jesieni do wiosny przesypiają – zapadają w stan hibernacji.

Szczególnie intensywnie żerują jesienią gromadząc zapas tkanki tłuszczowej, który wykorzystuje jako zapas energetyczny podczas snu zimowego. W czasie hibernacji temperatura ciała zwierzęcia spada do temperatury otoczenia a akcja serca z 250 uderzeń na minutę spada do 40. Waga tych „śpiochów” w tym czasie zmniejsza się od 25 – 40 %. Każde przebudzenie nietoperza powoduje zwiększenie zużycia ilości zapasu energetycznego, czyli tkanki tłuszczowej.

Kolejnym argumentem za koniecznością ochrony nietoperzy jest to, że samica rodzi w ciągu roku jedno, a bardzo rzadko, i to tylko niektóre gatunki, 2 młode, które rodzą się wczesną wiosną. Wzrost i rozwój młodych jest bardzo szybki, oczy otwierają po 3 dniach, zdolność do bioecholokacji pojawia się po 10 dniach, a po 3 tygodniach zdolne są do samodzielnych lotów.

Zagrożeń dla tych „myszowatych" stworzeń jest wiele. Polują na nie sowy, koty i kuny. Wycinane są drzewa dziuplaste, gdzie przebywają nietoperze. Burzone są budynki drewniane, gdzie na nie impregnowanych elementach przebywają te ssaki. Wiele nietoperzy ginie zjadając owady spryskane toksycznymi środkami owadobójczymi i środkami ochrony roślin. Szczególnie niebezpieczne nie tylko dla nietoperzy są preparatu zawierające chlorowane węglowodory stosowane do konserwacji drewna. Ponadto ssaki te gnębione są niejednokrotnie przez różnego rodzaju pasożyty: kleszcze, pchły, roztocza, przywry, tasiemce, nicienie i nużeńce.

Nietoperze spotkać można w jaskiniach, starych fortach, sztolniach i szybach kopalnianych, piwnicach, studniach, dziuplach drzew. Coraz częściej przebywają w szybach wentylacyjnych budynków, na strychach i w szczelinach ścian budynków. Największym w Polsce zimowiskiem nietoperzy jest fragment podziemi Międzyrzeckiego Rejonu Umocnionego, który w 1980 roku uznano za rezerwat przyrody a hibernuje tam ok. 30 tysięcy nietoperzy z 12 gatunków.

Na świecie jest ok. 1000 gatunków nietoperzy, a największym z nich jest rudawka olbrzymia o rozpiętości skrzydeł 1,7 metra. W Polsce stwierdzono 25 gatunków, z tym, że borowca wielkiego stwierdzono w wypluwkach sowy płomykówki w miejscowości Królików na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej.

Wszystkie nasze nietoperze podlegają ochronie prawnej. W **Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt** autorzy przyjęli 5 kategorii zagrożeń gatunków zwierząt. Wśród skrajnie zagrożonych i ginących znalazły się: nocek orzęsiony i podkowiec mały, narażone na wyginięcie jest nocek Bechsteina, a do rzadkich należą już borowiaczek, mroczki pozłocisty i posrebrzany. Sądzę, że większa wiedza na temat nietoperzy, a także na temat stanu zagrożenia i ich użyteczności, pozwolą przyjaźniej postrzegać te wspaniale zwierzęta.